

MUTAFFIFÎN

سُورَةُ الْمُطَفِّفِينَ ﴿٨٣﴾

Tatff Sûresi dahi denilen işbu «وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ» Sûresi Mekkede son nâzil olan Sûredir.

Resulullah Medîneye geldiği zaman Medînelilerin ölçekleri fena olduğundan dolayı islâhı için Medînede ilk nâzil olan Sûre olduğu da merviydir. Medîneye vürüddan önce Mekke ve Medîne arasında nâzil olduğu da söylenmiştir ki o da mekkî demektir.

Âyetleri - Hılâfsız otuz altıdır.

Kelimeleri - Yüz doksan dokuz.

Harfleri - Yedi yüz otuz.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ وَيَلِّ لِلْمُطَفِّیْنَ ﴿٢﴾ الَّذِیْنَ اِذَا اٰكْتٰلُوا عَلٰی النَّاسِ
یَسْتَوْفُونَ ﴿٣﴾ وَاِذَا كٰلُوْهُمۡ اَوْ وُزِنُوْهُمۡ یُخْسِرُوْنَ ﴿٤﴾ اِلَّا
یَظُنُّ اُولٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَّبْعُوْثُوْنَ ﴿٥﴾ لِیَوْمٍ عَظِیْمٍ ﴿٦﴾ یَوْمَ یَقُوْمُ
النَّاسُ لِرَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿٧﴾ كَلَّا اِنَّ كِتٰبَ الْفُجٰرِ لَفِی
سَجِّیْنٍ ﴿٨﴾ وَمَا اَدْرِیْكَ مَا سَجِّیْنٍ ﴿٩﴾

Sh:»5646

﴿٩﴾ كِتٰبٍ مَّرْقُوْمٍ ﴿١٠﴾ وَيَلِّ یَوْمَئِذٍ لِلْمُكْذِبِیْنَ ﴿١١﴾
الَّذِیْنَ یُكْذِبُوْنَ بِیَوْمِ الدِّیْنِ ﴿١٢﴾ وَمَا یُكْذِبُ بِهٖ اِلَّا كُلُّ
مُعْتَدٍ اٰثِیْمٍ ﴿١٣﴾ اِذَا تُلِّی عَلَیْهِ اٰیٰتُنَا قَالَ اَسٰطِیْرُ الْاَوَّلِیْنَ
﴿١٤﴾ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰی قُلُوْبِهِمْ مَا كَانُوْا یَكْسِبُوْنَ ﴿١٥﴾
كَلَّا اِنَّهُمْ عَنِ رَبِّهِمْ یَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوْبُوْنَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ اِنَّهُمْ

لَصَالُوا الْحَكِيمِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ
تُكَذِّبُونَ ﴿١٨﴾ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٩﴾
وَمَا آدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿٢٠﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢١﴾ يَشْهَدُهُ
الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٣﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٢٤﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٥﴾
يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٦﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ
فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٧﴾ وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٨﴾ عَيْنًا
يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ
الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣١﴾

Sh:»5647

﴿٣١﴾ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣٢﴾ وَإِذَا
رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ
حَافِظِينَ ﴿٣٤﴾ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ
﴿٣٥﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٣٦﴾ هَلْ تُؤِيبُ الْكُفَّارَ

مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

Meali Şerifi

Veyl o mutaffifine 1 Ki nâs üzerinden kendilerine ölçtükleri zaman tam basarlar 2 Onlara ölçtükleri veya tarttıkları vakit ise eksiltirler 3 Zannetmez mi bunlarki büyük bir gün için ba's olunacaklar? 4 O günki nâs rabbül'âlemîn için kıyam edecekler 5 Hayır hayır: çünkü fâcirlerin yazısı siccindedir 6 Bildinmi siccîn nedir? 7 Terkiym olunmuş bir kitab 8 Veyl o gün o yalan diyenlere 9 O dîn gününü tekzîb edenlere 10 Ki onu ancak her bir haddini aşgın, günaha düşgün, tekzîb eder 11 Karşısında âyetlerimiz okunurken evvelkilerin esatîri dedi 12 Hayır hayır: fakat onların kazançları kalblerinin üzerine pas bağlamıştır 13 Hayır hayır: muhakkakki onlar o gün rablarından hicabda kalacaklar 14 Sonra onlar muhakkak Cahîme yaslanacaklar 15 Sonra da denecek: işte bu, sizin o tekzîb edip durduğunuz 16 Hayır hayır: Çünkü ebrarın yazısı illiyindedir 17 Bildinmi illiyîn nedir? 18 Terkiym olunmuş bir kitab 19 Ki ona mukarrebîn şâhid olurlar 20 Haberiniz olsunki ebrar muhakkak bir naîm içindedir 21 Erîkler üzerinde nezaret ederler 22 Yüzlerinde naîmîn revnakını tanırsın 23 Onlara öyle bir rahîktan sunulur ki mahtum 24 Hitamı misk, işte ona imrensin artık imrenenler 25 Hem mizacı Tesnîmden 26 Bir çeşmeki mukarrebîn onunla içerler 27 Evet, o cürm

işleyenler

Sh:»5648

iyman edenlere gülüyorlardı 28 Ve onlara uğradıkları zaman birbirlerine göz kırpyorlardı 29 Ve evlerine döndükleri zaman zevklanarak dönüyorlardı 30 Ve onları gördükleri vakit ha, işte bunlar sapıklar diyorlardı 31 Halbuki üzerlerine gözcü gönderilmemişlerdi 32 İşte bugün de iyman edenler kâfirlere gülecekler 33 Erıklar üzerinde nazar edecekler 34 Nasıl kâfirler ettiklerinin cezasını buldularmı? 35

1. ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ Veyl o mütaffilere - ekseriya vay haline demekle iktifa ettiğimiz veyl

kelimesi hakkında yukarılarda ve ezcümle « وَالْمُرْسَلَاتِ » Sûresinde de söz geçmişti. Maamafih

bizim «vay» ta'biri Arabın veyh kelimesine mukabil olduğundan veylin şiddetini pek duyurmadığı gibi bir

ismi mahsûs olması hakkındaki rivayete bir delâleti de olmıyor. Bu i'tibarla «veyl ona» ve «vâveylâ»

ta'birleri lisanımızda şayi' olmuş bulunduğu için burada olduğu gibi mealde ba'zen aynıyle iktibas olunmak

fâideli olacağından başka « وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ » Sûrenin de bir ismi olmak hasebiyle bu iki

kelimenin aynen zikri zarurî demektir. Veyl, buşlıca şu ma'nalarla tefsîr olunmuştur: şiddeti şer, huzn-ü

helâk, azâbı elîm, Cehennemde bir vâdî. İmam Ahmed ve Tirmizî: Ebî saıyddden tahrıc etmişlerdir:

Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem buyurmuşturki: veyl, Cehennemde bir vâdîdirki kâfir, ka'rina

varmadan evvel onda kırk yıl sukut eder. İbni hıbbanın ve Hâkimin sahihlerinde: cebeleyñ beyinde bir

vadîdirki kâfir ilh... İbni ebi hâtim de Abdullahdan: Cehennemde irinden bir vâdîdir diye rivayet etmiştir.

Râgıbın Müfredatında: Asme'î demiştirki: veyl, bir kubuh, ya'ni bir çirkinliktir, ba'zan tehassür için de

kullanılır. Veyl, Cehennemde bir vadîdir diyenler lügaten veyl ona mevzu'dur demek istememiş, ancak

hakkında Allah tealânın veyl buyurduğu kimseler o ateşten bir makarre mustahık, o da ona sâbit

Sh:»5649

olmuştur demek istemiştir **اهـ**. Âlûsî derki: ona veyl itlak edilmesi Cehennemin ma'ruf olan ma'nasına

itlâkı gibi olmak zâhirdir. Bunun hangi nevi' itlaktan olduğuna nazar olunsun **اهـ**. Bizce zâhir olan

budurki Cehennemin ma'ruf ma'nasına itlâkı tevatüren vaz'ı şer'î olmakla beraber urfi lügate de dahil

olmuştur. Lâkin « **وَيْلٌ** » in izzah olunan ma'na ile Cehennemde bir vadî ismi olması şer'î bir itlak olmakla

beraber mütevatir olmadığı gibi lügaten de mütearef olmyan bir mecaz olur. Bu izzahtan anlaşılır ki vay

haline demekle «veyl ona» demeyi tamamen terceme etmiş olmuyoruz, ancak lügavî me'hazi ne bir dereceye kadar işaret etmiş bulunuyoruz.

MUTAFFIFİN, «mutaffif» in cem'i; mutaffifler, alırken dolgun, verirken eksik ölçenler demek olduğu önünde sıfatı kâşife olan iki âyet ile anlatılmıştır. Bunun tam mukabili olarak Türkçemizde müstekıl bir kelime bulamadım. Bu münasebetle bunun biraz iştikakından bahs etmek muvafık olacaktır:

Mutaffif, belli bir taffifen ismi fâildir. Taffif de ölççeği eksik ölçmektir. Tefsiri Razî de der ki: bunun iştikakında iki kavil vardır.

BİRİSİ: bir şey'in taffi, kıyısı ve kenarıdır. Bir kab veya bir deredeki şey onun kıyısına kadar varıp da tam

dolmazsa « **طَفَّ الْوَادِي أَوْ الْأَنْاءُ** » denir. Ve o, onun tafâfi, tufâfi, tafefidir. Onun için

ölçeği fena ölçüp de tam yapmıyana mutaffif denilir ki ancak tafâfına kadar vardırır demek olur **أه**. Lâkin

Kamustan anlaşıldığına göre: Taff, tafef, tafaf, tufâf bir ölççeği veya kabı tam dolduran şey'e veya dolusu

silindikten sonra içinde kalana veya ölççeğin başına denir. Bundan taffif, tafafi eksiltmek, ya'ni eksik ölçü ile

vermek veya eksik ölçmektir ki binâsı selb için olur **أه**.

İKİNCİSİ: pek az bir şey'e taff denilir, ölçęi eksik ölçene mutaffif denilmesi ölçekte veya tartıda biraz bir

şey

Sh:»5650

çaldığı içindir أهـ . Demekki taff ölçüde veya tartıda biraz bir şey çalmaktır. Binası ta'diye veya âdet

edinmiş olması itibariyle teksir içindir. Bu vecih âyetteki tefsire daha mutabıktır. Zira âyette mutaffifler şöyle

tavsif ve ta'rif olunuyor:

2. ﴿اِذَا كَتَّأُوا عَلَى النَّاسِ﴾ kendilerine o kimseler ki ﴿الَّذِينَ﴾

ölçtükleri vakit nâs aleyhine olarak ﴿يَسْتَوْفُونَ﴾ istffa ederler. Dolgun ölçerler. - Burada ifadenin

zâhiri « عَلَى النَّاسِ » nâstan denilmektir « مِنْ النَّاسِ » buyurulması kendi lehlerine olarak

nâsın aleyhine istflâ ve tecavüz suretiyle ölçtüklerine işaret içindir. Ya'ni başkalarından şira veya başka bir

sebeble bir şey alıp da alacaklarını kendileri ölçtükleri zaman nâsın aleyhine olarak istffa ederler, vâfi,

dolgun bir surette, ya'ni tamam almak isterler ve hattâ basa basa almak için nâs üzerine müstevlî bir surette

hareket ederler 3. ﴿وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ﴾ o nâsa ölçtükleri veya tarttıkları vakıt

ise ﴿يُخْسِرُونَ﴾ eksiltirler - eksik ölçek veya tartı ile ölçerler veya ölçüşte, tartıŒta eksik yapar

onlara ziyan ettirirler. İŒte veyle istihkaklarının sebebi bu suretle tatfifi ı'tiyad etmiŒ olmalarıdır. Böyle az bir

Œey çalanlar veyle müstehikk olursa çok çalanların kaç katlı veyle müstehikk olacakları düşünölmeli. Razî

der ki: a'rabînin birisi Abdölmelik ibni Mervana Œöyle demiŒti: Allah tealânın «وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ»

dediğini iŒittin, bununla Œunu murad etmiŒti: mutaffif, azıcık bir Œey almakla ona büyük inzar teveccüh etti,

sen ise çoğu alıyorsun, müslimînin emvalini ölçüsüz tartısız alıyorsun, o halde sen kendine ne zann

besliyorsun? اهـ . Burada veznin de söylenmesi evvelkinde yalnız keylin zikri tahsis için değil, iktifa

kabilinden olduğunu ve tatfif, keyl ve vezin her türlü mıkıyasta

Sh:»5651

olabileceğini anlatmak içindir. Sûrei rahmanda ve Sûrei Hadîdde dahi geçtiği üzere ma'lûmdur ki Semavât

ve Arzın kıvamı müvazene ve adâlet ileidir. Ve bütün hukukun mı'yarı da miyzandır. Onun için bir yerde hak

ve adâletin te'sîsi için ilk evvel lâzım olan Œey ölçünün herkes için alessiveyye doğru ve dürüst olmasıdır.

Bunun doğru olması için iki rükün lâzımdır. Birisi: ölçünün haddi zâtinde tamm olması, eksik veya fazla

yanlış âlet kullanılmaması, birisi de ölçmenin tam ve doğru olmasıdır. Ölçmenin doğru olması ise herşeyden evvel hak ve adâlet fikriyle ruh istikametinin neticesidir. Ölçüyü, ölçeği ve tartıyı doğrultacak olan da odur. Kalb ve vicdanlarında insaf ve istikametle hak fikir ve iymanı beslemiyenler doğru âletle dahi ölçerken tattif yapmaktan kaçınmazlar. İnsanlar başkalarının haklarını da kendi hakları gibi tutarak alesseyiye bir ölçü ile ölçmek hissi mütehassis olmadıkça tattiften kurtulmazlar. Düşünmek mikyası bozuk olan kimseler aynî bir hâdiseyi kendileri için düşünürken başka, diğerleri için düşünürken de başka türlü takdir ederler. Meselâ kendinin bir habbesi zayi' olmasını bir elem saydıkları halde başkasının bir habbesi zayi' olmasına ehemmiyyet vermez veya ondan bir lezzet duyarlarki bu hal ruh mikyasında, fikir ölçüsünde bir tattiftir. Asıl bu hâleti ruhiyyede bulunanlara ne kadar doğru kile ve terâzi verilse onlar yine fırsat bulup güçleri yettikçe onu suiisti'mal etmekten çekinmezler. Bunların hepsi mütaffifin unvanında dahil ve veyle müstehkidirler. Bundan dolayı burada hukukun tanzîmi ve berr-ü hayrın te'sisi için ibtida keyl ve veznin islâhı lüzümü gösterilmek üzere evvel emirde tattif i'tiyadının veyle istihkakı haber verilmiş ve bunun asıl sebebi hak ve Âhiret düşüncesini ihmal ettiren i'tikad bozukluğu olduğu, islâhı için de evvelemirde Âhirete

iyman

ile mes'uliyet hiss ve intibahı duyurulmak üzere buyurulmuştur ki:

4. ﴿أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ﴾ zann etmezlermi onlar - o tatffî yapanlar, iman etmiyorlarsa bir zann damı beslemezler? 5. ﴿أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ۖ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ ki hepsi büyük bir gün

için ba's olunacaklar - ya'ni o tatffînin mes'uliyet ve cezası öyle ağır ve o veylin tatbîk olunacağı gün öyle

büyük bir gündürki insan onun muhakkak olan vuku'una iman ve iykan şöyle dursun bir zann beslese bile

o tatffîye cür'et etmemek lâzım gelir. 6. ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ Ya'ni

insanların rabbül'âlemîn için kıyam edecekleri gün - ki o gün herkes kabirlerinden uyanıp kalkarak Allah

için kıyam edecek, onun huzurunda muhakemeye durup haklı haksızdan hakkını alacaktır. 7.

﴿كَلَّا﴾

- Tatffîten ve ba's-ü kıyama inanmamak gafletinden vaz geçirmek tevbe ettirmek için red'-u

zecirdir. Hayır hayır yapmayın, sakının demektir. Bunun sebep ve hikmeti anlatılmak için de ta'lîl

makamında şöyle buyuruluyor: ﴿إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ﴾ çünkü fâcirlerin

kitabı muhakkak siccîndedir - ya'ni öyle yaparsanız fâcir olursunuz. Fâcirler ise siccîn denilen sicilde

mukayyeddiler, onların yazısı: nüfus kayıdleri, amel defterleri o kıyam günü kendilerine verilecek hüküm ve

ceza vesîkası siccîn denilen yerde yazılıdır. Yâhud «siccînde» diye buyurululudur. Kamusta siccîn, sicn-ü

habis ma'nasından dâim ve şedid ve fuccar kitabının mevzi'i ve Cehennemde bir dere ma'nalarına ve açık

ve aşikâr ve dibinin çevresine çukur kazılmış hurma ağacı ma'nalarına geldiği ve « شَيْءٌ سَجِينٌ »

ey dâimün ve « ضَرْبٌ سَجِينٌ » ey şedîdün ve « جَاءَ سَجِينًا » ey alâniyeten» denildiği

mezkûrdur.

Sh:»5653

Bu siccîn kelimesinin lûgat i'tibariyle asıl ma'nası ve iştikakı isim veya sıfat olması hakkında muhtelif sözler

söylenmiştir. Zâhirine nazaran secn veya secc maddelerinden olması muhtemeldir. Zindan demek olan siccîn

maddesinden zindana koymak demek olan secn masdarından olduğuna göre sikkîn ve siccîl gibi fi'l

vezninde zindanın mübelagalısı olan bir isim veya seccan yâhud mescun gibi bir sıfat olabilir. Sıvamak ve

balçık gibi cıvık ve bulaşık olmak ma'nasına secc maddesinden «gıslîn» gibi fi'lîn vezninde olabilir. Lâkin

lûgatte secc maddesinden böyle bir isim veya sıfat zikredilmemiştir. Ebu Hayyan Bahırde şöyle hülâsa

etmiştir: «siccîn, cümhûr demiştirki secinden fi'lidir sikkîn gibi, yâhud sâcin bir mevzi'de, ya'ni habs edici bir

mevki'de demektir. Mübaleğa binası olarak gelmiştir. Bu surette siccîn mahzuf mevzi'in sıfatıdır. Mekân

olduğu takdirde siccînde müztarib ihtilâf etmişlerdir. Biz onun zikrini hezf ettik, burada zâhir olan siccîn bir

kitab olmaktır. Onun için « كِتَابٌ مَرْقُومٌ » ondan bedel yapılmıştır. İkrime demiştir ki siccîn, hasar ve

hevandan ibarettir. Netekim birisi gayei cümûdda olduğu zaman fûlân, hadîda irdi dersin, ba'zı lügaviyyun

da: siccînin nunu lâmdan bedeldir, siccîldendir demiş. Bu kavillerin hülâsası siccînin nunu ya aslıdır yâhud

lâmdan bedeldir. Ve aslî olduğu takdirde iştikakı siccîndendir **أهـ**. Demekki nunu zâid olarak secdden

olması söylenmemiştir. Zemahşerî, hâtim gibi vasıftan menkul ismi alem olduğunu ve ta'riften başka sebep

olmadığı için munsarif bulunduğunu söylemiş ve demiş ki: Allah tealâ fuccarın kitabı siccînde olduğunu

haber verdi, siccîni de « كِتَابٌ مَرْقُومٌ » diye tefsîr buyurdu. Şu halde onların kitabı merkum

kitabdadır denilmiş gibi olur, bunun ma'nası nedir? Dersen, derimki: siccîn, câmi' bir kitabdır, o divanı

şeridir. Allah tealâ onda Cinn-ü İnsden Şeytanların ve keferenin ve fesekanın amellerini tedvin

buyurmuştur. O, merkum,

Sh:»5654

mestur, kitabeti beyyin, yâhud alâmetli bir kitabdır ki herkim görse onda hayır olmadığını bilir. Binaenaleyh

ma'na: «füccarın amellerinden yazılan o divanda müsbettir» demek olur. Ona habs-ü tazyik demek olan

secinden fi'l olarak siccîn tesmiye edilmiştir. Çünkü o Cehennemde habs-ü tazyika sebebidir. Yâhud çünkü

o «yedinci Arzın tahtindedir» diye rivayet olunduğu gibi İblis ve zürriyyetinin meskeni olan muzlim, muhiş bir mekânda matruhdur. Horlatmak ve hakîr tutulmak ve matrud Şeytanlar şâhid olmak için atılmıştır. Nasilki divanı hayr olan illiyune Melâikei mukarrebîn şâhid olurlar **اهـ**. Demekki siccîn sâcin ma'nasına olduğu gibi mescun ve matrud ma'nasına da olabilir. Zemaşerînin matruh diye ifâde ettiği ma'na secc maddesinden olmak da mümkündür. Burada şeyh Abdüh şöyle bir mütaleada bulunmuş da demiştirki: siccîn lâfzının lügatte isti'malinden ve kitabı ebranın bulunduğu illiyune mukabelesinden anlaşılirki illiyunda te'allî ma'nası bulunduğu gibi bunda da tesseffül ma'nası vardır. Lügatlerden bahseden ba'zı kitaplarda gördümki vahl, ya'ni balçık, inyubiyye (eski Habeş) lüğatinde, cîmi acemiyye ve vavın harekesinin imâlesiyle «sençun= Sençöne» tesmiye olunur. Balçıkta tesseffül ma'nası bulunduğu ise hafî değildir. Olabilirki bu lâfız Yemen Arablarının isti'malindedir. Çünkü bunlarda Habeş ahalisiyle ihtilât çok olduğundan İnyubiyye elfazı çoktur. Bunu da balçığa yakın bir ma'nada kullanmış olabilirler. O halde «füccarın kitabı ondadır, ya'ni balçığa yakın süflî şeyde yazılıdır» Denilmek beyyd olmaz. Yâhud onların amelleri habasetinden dolayı onunla yazılmış gibi tasvir ve temsil olunmuştur. Bu surette balçığın ve ona yakın şeyin kitabı merkum olmasının ma'nası da o ameller onunla yazıldıktan sonra o çirkin mürekkebe merkum bir kitab olmuştur demek olur **اهـ**. Füccarın amellerindeki habasetini tasvir için siccînde balçığa yakın

Sh:»5655

süflî bir ma'na bulmak üzere Habeşin İnyubiyye lüğatinde sençuneye kadar dolaşmak beйд olmaz demiş
ise de bunun beйд bir tekellüf olduğu zâhirdir. Gerçi müfessirîn Kur'anda ba'zan Habeş lüğatine tevafuk
eden lâfızlar bulunduğundan bahsederler. Lâkin Abdüh Yemende öyle bir isti'mal bulunduğunu nak-ü
tesbit etmemiş, «olabilir» diye bir ihtimal serd ederek pek dolambaçlı bir mülâhaza yürütmüştür. Siccîn
lâfzının sençuneye münasebeti de yakın değildir. Hem ucme olsaydı alem yapılınca gayri munsarîf olması
iktiza ederdi. Mücerred bir ihtimal üzere yürüyecek olunca o tekellüfe ne lüzum vardı? Çünkü o tasavvur
ettiği ma'na arabî olan secc maddesinden çıkardı. Siccînin seccden fi'lîn olmasını mülâhaza etmek daha
yakın bir ihtimal olurdu. Maksad fücurun iğrençliğini anlatarak ondan tiksindirmek olduğuna göre bu ihtimal
gerçi müessir bir ma'na olurdu. Fakat menkulât bunu nazarı i'tibare almamış ve sicc maddesinden fi'lî
olmasını tasvib etmekle daha ince düşünmüştür. Hasılı siccîn, maddesi i'tibariyle bir zindan veya zindancı
veya zindanda mahbus mefhumlarını ifade eder bir kelime olmakla füccarın yazısına zarf yapılmasına en
yakışan ma'na da bir zindan sicilli veya sicil zindanı olmasıdır. Onları defterleri zindancıdadır, Ya'ni çok
şiddetli bir zindancıya teslim olunur ma'nasına olmak da muhtemeldir. Bunun sade dirayette bilinir

şeylerden olmadığını anlatan şu tefsîr bir zindancı sicillinde olması ma'nasında zâhirdir: 8.

﴿وَمَا أَدْرِيكَ﴾ sana ne bildirdi? - Ya'ni bildinmi? Dirayetle bilemedin değil mi?

﴿مَاسْجِين﴾ Nedir siccîn? - Yâhud «ma» teaccüb için olduğuna göre ne siccîn? Ne yaman siccîn?

9. ﴿كِتَابِ مَرْكُومِ﴾ Merkum bir kitab - ba'zıları buna siccînden bedel demişler, bu suretle

bununla suâlin cevabı verilmemiş, siccîn nedir? Kitabı merkum

Sh:»5656

nedir? Gibi suâl tekrar edilmiş, siccînin neden ibaret olduğu açık tefsîr edilmemiş olur. Çünkü bu surette

kitabı merkum bedeli küll olmaktan ziyade siccînde olduğu söylenen kitabı mezkûre masruf olarak bedeli

iştimal olur. Halbuki yukarılarda zikr olunduğu üzere Kur'anın üslûbunda mazi sîgasiyle «vema edrâke»

denildiği zaman cevabı bildirile gelmiştir. Onun için bunun bedel değil «o bir kitabı merkumdur.» Diye

suâle cevab olarak siccîni tefsîr olması daha doğrudur.

MERKUM, terkim olunmuş veya rakamlı demektir. Ranın fethi ve kafın sükûniyle rakm ve terkim, yazı

yazmak ve yazıya nokta ve hareke koyarak vuzuh vermek ve alâmet koymak ma'nalarına gelir. Bu üçüncü

ma'na hepsine esas gibidir. Hisab alâmeti olan rakamda bundan me'huz denilmiştir. Burada beş ma'na verilmiştir: Birincisi: Beyyinülkitâbe, ya'ni açık, tam ve sağlam yazılı, yanlış ihtimali yok, ikincisi: alâmetli, ya'ni mucebince Cehenneme diye buyuruldu alâmeti yazılmış, üçüncüsü: tâcirin kumaşına koyduğu gibi işaretli, kayıtlı, dördüncüsü: mehakim ve saire vesâik ve defterlerinde olduğu gibi mühürlü, damgalı, mu'anven ve mersum. Beşincisi: kumaşın rakmesi, ya'ni hutut ve nukuşu gibi murakkam ve müsbet silinmez

bir kitab. « سَجِيلٌ مَنْضُودٌ مُسَوَّمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ » gibi sırasıyla müretteb, rakamına göre

mevki'i icraya konur rakamlı bir kitab ma'nasına olmak da muhtemeldir. Bunların hepsi şu ma'nada birleşmiş

olur: şek ve şübheden âzade, tahrif ve tasni'den sâlim her görenin anlayacağı vechile kendilerine verilecek

olan kitabları yazıları böyle sağlam bir sicilde yazılıdır. Hiç şaşmadan icra olunacaktır. İbni Cerîr tefsirinde

siccîn hakkında iki hadîs rivayet etmiştir. Birisi: Ebu Hüreyre radiyallahü anhten; Resulullah sallâllahü

aleyhi vesellem buyurduki: «

الْفَلَقُ جُبٌّ فِي جَهَنَّمَ مَغَطَّى وَأَمَّا سَجِينٌ فَمَفْتُوحٌ = ya'ni felak

Cehennemde örtülü bir kuyudur. Ve amma siccîn açıktır» اهـ . İkincisi Bera

radiyallahü anhten: siccînin Arzı süflâ olması hakkındadır. Cehennem Arzın en aşağısındadır denildiğine

göre bunları cem'inde münafât yoksa da İbni Cerîr Bera hadîsini tercih ederek siccînin Arzı süflâ ile tefsirini

ihtiyar eylemiştir. Bu hadîsin meali şudur: Bera radiyallahü anhten: Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem:

fâcirin nefsinin Semaya çıkarılmasını anlatarak buyurduki: onu çıkarırlar, onunla Melâikeden hangi bir

mele'e uğrarlarsa «bu habîs ruh nedir?» derler, onun Dünyada anıldığı isimlerinden en çirkini ile «fûlân»

derler, nihayet Dünya Semaya varırlar, açılmasını isterler, ona açılmaz «sonra Resulullah okudu «

لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ
الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ» Allah tealâ buyururku; onun kitabını Arzın esfelinde yazın: Arzı

süflâde siccînde «

اُكْتُبُوا كِتَابَهُ فِي أَسْفَلِ الْأَرْضِ فِي السَّجِّينِ فِي الْأَرْضِ
اهـ «السُّفْلَى» İbni cerîr bundan dolayı siccînin Arzı süflâ olduğunu söylemiş ise de bu hadîste

siccîn Arzı süflâdır denilmemiş, Arzı süflâdır denilmiş. Şu halde Arzı süflâ kitabı merkum buyurulan

siccînin kendisi değil, mahallidir. Siccîn en aşağı Arzın en aşağısındadır. Binaenaleyh hadîs ile âyet

arasında bir tehalüf yoktur. Sahib keşşaf da, Arzı sâbi'ada matruh demekle buna işaret etmiştir. Ba'zı

rivayetlerde de Arzı süflânın esfeli İblisin haddi olduğu haber verilmiştir. Demekki füccarın yazısı ve ruhu

oradadır.

10. ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ - Bu cümle istinafiyye kitabı merkumun hukmü te'sirini

beyan zımında siccînin şiddetini, fücurun esasını, kıyam gününün hevlini ihtardır. Bunu ba'zıları doğrudan

doğru «يَوْمٌ يَقُومُ» âyetine rabt edip aradakini mu'teriza addetmiş ise de merkuma merbut olması

daha nesaklıdır. Ya'ni kitab merkum olur da ne olur? Denilirse. «وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ الْخ» O gün o

ba's-ü kıyam günüdür. Füccar yerinde mükezzibîn denilmesi de fücurun aslı tekzîb ve inkâr olduğuna

işarettir. O kitabın hukmü de o gün o

Sh:»5658

mükkezzibler hakkında veyldir. Vay haline o gün yalan diyenlerin, bu haberlere inanmayanların, ya'ni 11.

﴿الَّذِينَ يَكْذِبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ﴾ o dîn gününe inanmayıp da açıktan açığa veya

dolayısıyla tekzîb edenlerin 12. ﴿وَمَا يَكْذِبُ بِهِ﴾ onu ise başkası tekzîb etmez

﴿إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ ancak her bir müteceviz, esîm, yan'i hep haddini aşgın, günaha

düşgün kimseler tekzîb eder. - Şehvetlerine düşgün, keyflerine tâbi' olarak sonunu düşünmeyip Allahın ve

kullarının hukukuna tecavüz etmeğe alışmış olduklarından dolayı cezaya ve ceza gününe inanmak

hoşlarına gitmediği, ona inanmak keyflerini kaçıracağı için ancak onlar o dîn gününün aslı yoktur derler 13.

﴿إِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا﴾ kendisine karşı âyetlerimiz okunurken

﴿قَالَ آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ evvelkilerin esâtîri dedi - bunu bazıları Velîd ibni Mugîre,

bazıları da Nadr ibni Hâris demişlerdir. Sûrei En'ama bak 14. ﴿كَلَّا﴾ Hayır hayır - bu okunan

âyetler esâtîri evvelîn değildir. ﴿بَلْ﴾ Fakat - öyle diyenlerin

﴿رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ kazançları, kesb edip durdukları ve

kâr sandıkları günâhlar kalblerinin üzerine pas bağlamıştır. - O kalbler o günâhları i'tiyad ede ede pas

tutmuş aynalar gibi körlenmiş kararmıştır da artık duymaz ve göstermez olmuşlardır. İşte onların öyle

demelerinin ve tekzîb etmelerinin sebebi budur. İmam Ahmed, Tirmizî ve Hâkim ikisi de sahîh diyerek ve

Neseî ve İbni Mâce ve İbni Hibban ve daha diğerleri Ebu Hüreyreden, Hazreti Peygamberden rivayet

etmişlerdir. Buyurmuştur ki: kul bir günâh işlediği vakit kalbinde siyah bir nökte: bir

Sh:»5659

leke yapar, eğer tevbe edip çekinir, istiğfar eylerse kalbi yine parlar, döner yine yaparsa o leke artar,

nihayet kalbîni istiylâ eder. İşte Kur'anda Allah tealânın zikr ettiği «rân» budur: اهـ . «

﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ Sûrei Bakarede «

﴿حَتَّمَّ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ bak.

RANE, reyndendir. Reyn ve rüyun bir şey'e pas basıp galebe etmektir. Bundan kalbe günâh ve kasvet

basmağa da itlak olunmuştur ki Kur'anda kalb mühürlenmek hatim ve tabî' dahi ta'bir edilmiştir. Burada «

بَلْ رَانَ» lâm, râya idgam olunmamak için Hafs rivayetinde lâmda hafif bir sekte yapılarak okunur ki

reynin ma'nâsındaki tutukluğa sarîh bir telmih olur. 15. ﴿كَلَّا﴾ Hayır hayır - öyle reyn veren, kalb

körleten kesiblerden zecirdir. Sebebi de ﴿أَنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ﴾ çünkü onlar: o tekzîb

edenler, o kıyam günü hak rablarından ﴿لَمَحْجُوبُونَ﴾ muhakkak mahcub kalırlar. - Ya'ni hicab

ve hâil arkasında kalır onu görmekten memnu' ve mahrum bırakılırlar. Artık felâh bulmalarına imkân ve

ihtimal kalmaz. 16. ﴿ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ﴾ sonra onlar muhakkak Cehennem

ateşine yaslanacaklardır. 17. ﴿ثُمَّ يُقَالُ﴾ sonra denilecektir:

﴿هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ bu işte o sizin yalan, masal diye tekzîb edip

durduğunuz.

18. ﴿كَلَّا﴾ - bu KELLÂ, ta yukarıdaki « كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَارِ » deki kellâyâ nazır

olarak taffif ve tekzîbden bir daha zecr ile birr-ü hayra sevk etmek üzere kıyam gününün diğer bir yüzünü

ihbardır. Ya'ni öyle taffif yapmayın, o ba's-ü kıyam gününü tekzîb eden fâcirlerden olmayın, tevbekâr olup da

hayr-ü hasenâta çalışın, sebebi ﴿انَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ﴾

Sh:»5660

çünkü ebrarın, hayr ehli sadıkların kitabı ﴿لَفِي عَلَيْنَ﴾ muhakkak ki illiyîndedir. -

İşbu Illiyî'n kelimesi hakkında da ehli lügatin ve ehli tefsîrin sözleri vardır. Ehli lûgat: Ebülfeth ibni Cinnî

demiştir ki: ulüvden fi'îl vezninde illiynin cem'i'dir. Aslı illiyvundur. Zeccac da demiştir ki: bu ismin ı'rabı cem'i'

ı'rabı gibidir. Çünkü lâfzı, cem'i' vezni üzeredir. Kınnesrden kınnesrîn gibidir. Ehli tefsire gelince: yedinci

Semâ denilmiş, Semânın fevkında Arşın kaimei yüm'nâsı, ya'ni sağ ayağı denilmiş, Sidrei müntehâ

denilmiş, Ferrâ: yüksekten yükseğe nihâyetsiz demiş, Zeccac da: mekânların en yükseği demiş, ba'zıları:

Allah tealânın azamet ve ulviyyet ile donattığı meratibi âliye, diğer ba'zıları da: Melâikenin defteri âmâlinin

bulunduğu mevzi' demişlerdir ki çokları Kur'anın bervechiâtî ta'rifinin zâhirini buna muvafık bularak divanı

şerr olan siccînin tam zıddı ve mukarrebînin meşhedi bulunan divanı hayrın ismi olduğunu söylemişlerdir.

Zira bunu tefsîr için buyuruluyor ki: 19. ﴿وَمَا آدْرِيكَ مَا عَلَيْنَ﴾ ve bildin mi illiyyun

nedir? - Yâhud ne illiyyun! 20. ﴿كِتَابٍ مَّرْقُومٍ﴾ terkîm olunmuş bir kitab - burada da yukarıki

vechile mülâhaza edilsin, ya'ni tam ve güzel yazılmış, yâhud Allah tarafından alâmeti mahsusa ile tevkî'

buyurulmuş, öyleki 21. ﴿يَشْهَدُهُ الْمُقْرَبُونَ﴾ ona mukarrebun şâhid olurlar. - Mahcubun

değil, mukarrebun müşahede ederler, onlar görür onlar okurlar, yâhud yazılışına, muhafazasına,

okunuşuna Melâiki mukarrebun hazır olur ve mazmununa onlar şhadet ederler. Ederler de ne olur? 22.

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ Şübhesiz ebrar bir naîm içindedirler - füccarın Cahîme

yaslanacakları gün ebrar, naîm içinde

Sh:»5661

bulunacaklar 23. ﴿عَلَى الْأَرْآئِكِ يَنْظُرُونَ﴾ erikeler üzerinde nazaret edeceklerdir. -

Cennetin diledikleri manzaralarına diledikleri gibi nazar edecekler, düşmanları olan ehli Cehennemin

ahvaline de bakacaklardır ki bu ma'nâ Sûrenin âhirinde ayrıca da anlatılacaktır. 24.

﴿تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ﴾ bakarlarcken o naîmin parıltısını, o ni'met ve

saadet neş'esinin revnakını yüzlerinde tanırısın - ya'ni her gören tanır, neş'e ve mes'udiyetleri, ebrar

oldukları yüzlerinden belli olur. 25. ﴿يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ﴾ onlara bir rahıyktan sunulur ki:

-

RAHIYK, hiç karışığı olmıyan hâlis şarab, en eskisi, en hoşu da denilmiş ve hepsinin yakın ma'nâlar olduğu

söylenmiştir. Kamus müterciminin ifâdesine göre « عين الديك » ya'ni horos gözü gibi safi olana

denir ki bâdei nâb ta'bir olunur ve ruhak dahi denilir. Burada neş'esi ve lezzeti çok, humarı yok, Sûrei

Saffatta geçtiği üzere « بِيضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ لَا فِيهَا غَوْلٌ » diye vasf olunan

beyaz şarab diye müfesserdir. Netekim Mukatil « خَمْرٌ بِيضَاءٌ » demekle buna işaret etmiştir. Sûrei

Muhammedde «

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ
وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ
وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى

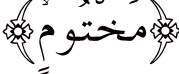
içenlere mahzı lezzet olan şarab ırmakları olduğu anlatılırken bunlardan murad neş'e ve lezzetin kemalini

tefhîm için temsîlî bir ifâde olduğu da baştaki « مَثَلٌ » ta'biriyle anlatılmış idi. Onun için bu gibi yerlerde o

mazmundan gaflet edilmemek lâzım gelir. Buna dair « هَلْ آتَى عَلَى الْإِنْسَانِ » Sûresinde

« إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ » âyetinde de söz geçmişti bak. Hafîb tefsirinde der

ki: buradaki rahîk « أَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ » buyurulan şarab ırmaklarından

başkaca hususî bir şarab olduğu için şöyle tavsîf olunuyor: ki mahtum - mühürlü

Sh:»5662

ancak içeceklerin nezdinde açılır. Kabları miskten mühürle mesdûd, gayet temiz ve nefis. Diğer bir ma'na

ile: içiminde bir hıtamı, güzel bir nihayeti olan bir şarab ki 26. ﴿حَاتَمُهُ مِسْكَ﴾ hıtamı misk -

hâtimesi, kesimi misk: içildiği zaman sonu bir misk kokar, içilirken zâika lezzetinin kemalini ihlâl etmemek

için, misk kokusu içimin hıtâmında duyulmağa başlar. Ve bu hal hem o rayihanın hem de o içkinin lâtif

hassalarından birini teşkil eder. İçildiği zaman kemali sefasından dolayı gerek içenlerde ve gerek

bulunduğu kabda bir keder, bir tortu bırakmaz yalnız bir misk kokusu bırakır. Bir de hıtam hâtem gibi mühür

ma'nâsına geldiğinden hıtamı misk demek mührü misk demek olabilir. Kıraetlerin ba'zısında «

﴿حَاتَمُهُ مِسْكَ﴾ ve «﴿حَاتَمُهُ مِسْكَ﴾ okunması da bu ma'nayı te'yid eyler. Bununla beraber

bir şey'in mührü onun sonu, hâtimesi demek olduğundan kabına ve içimine nazaran yine zikrolunan iki

ma'nâ carîdir. Bu surette de misk kokusu onun levaziminden olup en ziyâde hâtimesinde tecelli eder

demek olur. Ve hıtam ve hâtimesinin böyle misk olması nihayetinin bir visal neş'esinde karar edeceğine de

koklatmış olur ki yüzlerde parıldıyan o naîm revnakı bu sūrûrun tezahürüdür. İşte ebrare böyle hıtamı misk

bir rehîkı mahtum sunulur ﴿وَفِي ذَلِكَ﴾ ve işte ancak onda - الخ . . . Bu cümle rahîkın

vazıfları arasında bir cümle mu'terizadır. Bundan sonraki vasfını beyandan evvel, tam bu misk kokusunun duyulması lâhzasında ona imrendirecek sūr'atle müsabekaya tergib ve teşvik için araya derc olunmuştur. «

ذَلِكَ» ismi işareti naîm veya rehîka irca' edilebilirse de rehîkın evsafı arasında olduğu için ona irca

nazma daha muvafık, hitamına irca ise hem nazm hem ma'naca daha muvafıktır. Zira rehîkın kemâlini

tecelli ettiren hitamı zikirde karîb olmakla beraber tahkikte baîd olduğu için «ذَلِكَ» nin

Sh:»5663

ma'nâsına daha münasibdir. Bu zarfın takdimi de kasr içindir. Ya'ni Dünya şarablarından lezzetlerinde

değil, o gün ebrara sunulacak olan bu miskiyyül'hitam rahıykte bahusus bu misk olan hitamda

﴿فَلْيَتَنَافَسِ﴾ münâfese etsin, imrenmeğe yarışın şimdi ﴿الْمُتَنَافِسُونَ﴾ birbiriyle

münafese edenler - bu Dünyada nefâset yarışı edip imrenecek olanlar. Çünkü bir misk olan bu hâtıme, bu

ebedî neş'e öyle enfes, öyle yüksektir ki asıl münâfese de müsabeka edilecek şey odur.

MÜNÂFESE, başkasında görülen bir kemale imrenip ona yetişmek veya daha ileri gitmek için nefislerin

nefâsette yarışması hissidir ki nefsin şerefinden ve ulûvvi himmetinden neş'et eder. Hased ile arasında fark

açıktır. Hâsîd, kemale düşmandır, mahsûdün zararından, ni'metinin zevâlinden memnun olur. Münafıs,

yarışçı ise kemale âşıktır. O karşısındakinin sukutunu değil, kendisinin daha ileri gitmesini ister. Bunda

münafese ve müsabeka ise « لِمَثَلٍ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ » mucebince hüsni amelde

müsabeka ile olur. Bunun 27. ﴿وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ﴾ mızacı da Tesnîmdendir. - O rahîk

içileceği zaman içine Tesnîmden de katılır. Bununla mezc olunan rahîk sâdesinden daha nefis olur.

Çünkü Tesnîm daha yüksektir.

TESNÎM, esasen hörgücliyerek yukarı yükseltmek, terfi' etmek ma'nasına masdar olup yükseklik ma'nâsiyle

Cennet çeşmelerinden bir çeşmenin ismidir. İbni Abbastan rivayet edildiğine göre Cennet içkilerinin en

yükseğidir. Kelbîden rivayet edildiğine göre ehli Cennete fevklерinden gelir. Ve denilmiştir ki havada

müsennem olarak cereyan edip kablalarına kefayeti kadar munsabb olur. Ve onu yüksek olanlar içer, içenleri

yükseltir. Netekim şöyle tefsîr buyuruluyor: 28. ﴿عَيْنًا﴾ ya'ni bir ayın, bir çeşme ki - o Tesnîm

﴿يَشْرَبُ بِهَا الْمُقْرَبُونَ﴾ mukarrebun onunla içerler - ya'ni aynıyle içerler, sâde o

tesnîmi içer, şürblerini onunla yaparlar. Mukarrebîn derecesinde olmiyan sâir ebrara, ashabı yemîne ise

memzucen sunulur. Buradaki «بِهَا» ya bir kaç vechile ma'na verilmiş ise de İbni Abbas Hazretleri

demmiştir ki ehli Cennetin içkilerinin eşref ve a'lâsı Tesnîmdir. Çünkü mukarrebun onu sırf olarak içerler,

ashabı yemîne ise mezc olunur. Demek ki «وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ» ashabı yemîn olan

ebrar hakkındadır. «عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقْرَبُونَ» da onlardan daha yüksek olan

mukarrebun hakkındadır. Ve âyetin terakkî ifade eden siyakından da Tesnîmin o rahıyık mahtumdan afdal

ve a'lâ olduğu anlaşılır. Zira Sûrei Vakıada mükellefin üç sınıfa tasnîf olunmuş «

«وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقْرَبُونَ» buyurulmuş olduğundan

mukarrebun, huzuru hakta bütün meratibin ilerisinde bulunan sabikundur. Yukarıki «

«حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقْرَبِينَ» dan ve «يَشْهَدُهُ الْمُقْرَبُونَ»

ma'rufesinden de anlaşıldığı üzere ebrar, mukarrebînin dînünde olarak Vâkıadaki ashabı yemîn demek

olur. Onun için «وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ» ashabı yemînden olan ebrarın mezcini, «

«عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقْرَبُونَ» da sırf Tesnîmin mukarrebîn şarabı olduğunu ifade etmiş

olur. Onun için buna şu ma'naları vermişlerdir: aynı Tesnîmi mukarrebun içer, o onların şarabıdır. Yâhud

mukarrebun Tasnîm ile kanar, onunla mütelezziz olurlar, yâhud «﴿من﴾ • ﴿با﴾» ma'nasına

olarak mukarrebîn ondan içer. Mukarrebîn onunla mezc ederek o rahîki içerler ma'nasına olmak daha zâhir gibi görünürse de bunda mukarrebîn ile ebrarın mertebeleri fark edilmemiş ve Tesnîmin mukarrebîn şarabı olmasının vechi zâhir olmamış olur. Yâhud da onun memzucen içilmesi bile mukarrebîne mahsûs olduğu ve bu surette de sabikunı mukarrebun mertebesine varmayan ebrar ondan içemeyecekleri gibi mukarrebînin de sırfen değil, ancak memzucen içebilecekleri söylenmiş olur. Arada müsabekayı emr eden tenâfûs cümlesine bunun bir münasebeti

Sh:»5665

varsa da Bahirde mezkûr olduğu üzere İbni Abbas gibi İbni Mes'uddan, Hasenden Ebu Salihten dahi «mukarrebun onu sırfen içer ve ebrarar mezc olunur» diye merviy olan ma'nâ daha müveccehtir. Ve Cumhura göre ebrar, ashabı yemîn; mukarrebun, sâbikundur. Maamafih ba'zıları bu âyette ebrar ile mukarrebun bir ma'nayadır, Cennette mütene'im olanlara ıtlak edilmiştir demişler ise de burada da ebrar ile mukarrebîni fark etmeyenler âyetin zevkine irememişler demektir. Razî burada İbni Abbasın kavlini nakilden sonra şöyle demiştir: ben de derimki: bu şuna delâlet eyler: nehirler fazîlette mütefavittir. Demekki Tesnîm, Cennet nehirlerinin efdali, mukarrebun da ehli Cennetin efdalidir. Ve ruhanî Cennette Tesnîm ma'rifetullah

ve Allahın vechi kerîmine nazar lezzetidir. Rahıyk de mevcudat âleminin mutaleasiyle ibtihacdır.

Mukarrebun, Tesnîmden başkasını içmezler, ya'ni ancak vechullahı mutalea ile meşgul olurlar. Ashabı

yemînin ise içkileri memzuc olur. Nazarları gâh ona gâh mahlukatına olur **اهـ**.

Tatfîften nehiy ve ba's-ü ceza gününe iymana da'vet siyakında ehli cürm olan füccar ve mahcubun ile ehli

birr-ü ihsan olan ebrar ve mukarrebînin Âhirette birinin siccînde, birinin illiyyinde olan mukadderatlarını

amellerine göre tartıp anlattıktan sonra bunların Dünya ve Âhirette yekdiğerine karşı olan ba'zı hallerini de

anlatmak üzere buyuruluyorki:

29. ﴿انَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا﴾ filhakika o cürm işliyenler - ya'ni o mütecaviz esîm olan

mükezzibler ﴿كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ﴾ iman edenlere gülüyorlardı

ilh... - Mekkede Ebu Cehl, Velîd ibni mugîre, Âs ibni vâil ve emsali Kureys müşrikleri, Ammar, Suheby,

Habab, Bilâl gibi fukarai mü'minîn ile istihza ediyorlardı. Sebebi nüzul bu olduğu merviydir. Abdüh bunu

şöyle ifade etmiştir: Allah tealâ bu

âleme Peygamber sallâllahü aleyhi vesellem Hazretlerinin bi'setiyle rahmet buyurduğu zaman kavmin kibarı ve urefâsı umumî delâlette ve kara kuvvet re'yinde idi. Hak da'veti gizli idi, ona ancak aleyhissalâtü vesselâmin sesi yükseliyordu, sonra da hevaları kalblerine olan Hak yolunu silmemiş buluna ve ona lebbeyk deyip da'vetine icabet eden zu'afâdan ba'zıları da onu fısıldıyor, ümid ettiklerine gizlice söylüyor ve korkduklarına bağıramıyordu, ve ma'lûmdurki kendisini kudret ve kesretle müte'azziz addedenler, meşrebi muhalif olan ve kuvvet ve da'vet eden kimselere gülerler. İşte Ebu Cehl, Velîd ibni mugîre Ve Âs ibni vâil ve emsali Kureyş cema'atinin halide böyle idi ve bid'atin teammüm ettiği ve fırkaların çoğaldığı ve bâtil tarikler içinde tarîkı Hakkın gizli kaldığı ve dinin ma'nası bilinmez olduğu ve ibârelerinden, üslûblarından ruhu atılıp bâtınlara tetabuk etmez zavâhir ve gönüllerden ta'kîb olunmıyan harekât ve rûsûm bırakıldığı ve şehvetler tehakküm edip nâs yiyip içmeğe, ziynete ve lükse ve menasib-ü elkaba te'alluk eden şeylerden maada ameale sevk-u teşvik edecek ragbet kalmadığı, himmetler yalancı şereflere takıldığı ve herkes yapmadığı şeylerle medh olunmayı sevdiği ve nâkıslar noksanlarını kâmilleri tenkîs ile istikmal etmek istedikleri zamanlarda da hep öyle olur, Hak sesi dinlenmez, Hakka çağıranları istihza eder, tahkir ederler. Bu âyeti kerîmenin nassı da kendilerine muntabık olur **اهـ** .

30. ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ﴾ ve onlara uğradıklarında - mü'minler o mücrimlerin (veya bil'akis)
yanlarından geçtiklerinde ﴿يَتَغَامَزُونَ﴾ mücrimler teğâmüz ederlerdi - birbirlerine gamzeleriyle,
göz uçlariyle işaret ederlerdi 31. ﴿وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ﴾ ve o mücrimler,
buldukları mevki'lerden hanelerine,

Sh:»5667

ailelerine döndükleri zaman da ﴿انْقَلَبُوا فَكِهِينَ﴾ zevklanarak, mü'minlere yaptıklarını
söyleyip eğlenerek gülüşe gülüşe giderlerdi -

FEKİHİN, müfredi fekih, fükâheden 32. ﴿وَإِذَا رَأَوْهُمْ﴾ ve mü'minleri, uzaktan yakından
herhangi bir yerde gördüklerinde de o mücrimler ﴿قَالُوا﴾ derlerdi ﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ﴾ cidden
bunlar - ki bunlarla muradları yalnız gördükleri değil umumiyetle mü'minler cinsi ﴿لَضَّالُّونَ﴾

şübhesiz dalâleteler - yolunu gaybetmiş şaşgın sapıklar, ya'ni göz önünde hazır Dünya ni'metine Dünya

zevkine bakmıyorlar da aslı var mı yok mu, belli olmiyan Âhret sevabına inanarak akılsızlık ediyor, yanlış

yola gidiyorlar diye bütün mü'minlerin şaşgınlığına, dalâletine hukmediyorlardı ve bunu te'kidlerle kuvvetli

kuvvetli söylüyorlardı 33. ﴿وَمَا أَرْسَلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ﴾ halbuki öyle diyen

mücrimler o mü'minlerin üzerlerine, Allah tarafından muhafız gönderilmemişlerdi- kendileri sonunu

düşünmiyerek cürm içinde yuvarlanırken onlara acıyorlarmış gibi rüşd-ü dalâletlerine hakemlik veya

şahidlik etmeğe hakları yoktu 34. ﴿فَالْيَوْمَ﴾ bu günde - ya'ni o kâfirlerin inanmadıkları bu ba's-ü

kıyam ve ceza günü de ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ iman edenler

﴿مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ﴾ kâfirlere gülecekler - o mü'minler 35.

﴿عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ﴾ erikeler üzerinde bakacaklar - o kâfirlerin o kibr-ü gururdan,

o zevk ve eğlenceden sonra cezalarını çekmek üzere Cehenneme yaslandıklarını illiyyun

sandalyelerinden, Cennet hâcelelerinden seyr ederek gülecekler 36.

﴿هَلْ تُؤَبَّ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾

Sh:»5668

nasıl kâfirlere ettiklerinin sevabı verildi mi? - Evet hep ettiklerini buldular, cezasını çektiler, mü'minlerin o

gün kâfirlere gülmesi, kâfirlerin önce onlara gülmelerinin cezasıdır.

TESVİB ve İSÂBE, sevab vermek demektir. Sevab da esasen ceza gibi, hayır veya şerr her hangi bir şey'in

karşılığıdır. Sonra da sevab, hayırda meşhur olmuştur. Netekim lisanımızda ceza şerde şayi' olmuştur.

Burada tesvîb tecziye ma'nasınadır. İstifham da takrir içindir. Sevab ile ta'bir olunması, kâfirlerin istihza ile

gülmelerine karşı bir tehekküm ifade etmek üzere « فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابِ أَلِيمٍ » kabîlinden de

olur.